

Fråga bl.a. om en socialnämnd kan komma överens med vårdnadshavaren om att avvakta en tid med en utredning som rör en framställning om att vård enligt LVU skall upphöra

I en anmälan jämte tilläggskrivelser till JO framförde AA klagomål mot Skarpnäcks stadsdelsnämnd i Stockholms kommun angående handläggningen av ett ärende enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) rörande AA:s dotter BB, född 1994. Klagomålen avsåg i huvudsak kontaktpersonens närvaro och förhållningssätt vid BB:s umgänge med AA, att den skrivelse angående bl.a. missnöje med det aktuella umgänget och begäran om vårdens upphörande som han hade undertecknat den 5 maj 2003 hade överlämnats till nämnden först den 24 november 2003 samt att AA och hans mor inte hade fått lägga fram sina synpunkter vid nämndens sammanträde den 24 november 2003. AA var vidare kritisk till det sätt på vilket han hade blivit bemött av en namngiven tjänsteman och det sätt på vilket hans mor hade behandlats vid nämndens sammanträde den 24 november 2003.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd anmodades att inkomma med utredning och yttrande över vad som hade framförts i anmälan samt yttra sig över huruvida nämnden hade övervägt regleringen av vårdnadshavarens umgänge enligt 14 § tredje stycket LVU. Nämnden, sociala delegationen, avgav som sitt svar ett tjänsteutlåtande upprättat av socialsekreteraren CC vid Skarpnäcks stadsdelsförvaltning, Individ- och familjeomsorg, Utredningsenheten för barn och ungdom. I utlåtandet anfördes i huvudsak följande. (*Bilagorna och hänvisningarna därtill är här utelämnade.*)

[--]

Bakgrund

AA och DD har en gemensam dotter, BB född 1994. Dottern är sedan fyra veckors ålder omhändertagen enligt LVU på grund av föräldrarnas bristande förmåga att själva ta vård om henne. Föräldrarnas umgänge med BB har sedan augusti 1996 hållits i närvaro av en kontaktperson, familjevårdsinspektör FF. [--]

De umgängesplaner som upprättats har förelagts föräldrarna som undertecknat dessa förutom vid ett par tillfällen, hösten 1994 och i december 2000. Beslut om begränsning i föräldrarnas umgänge har då lagenligt fattats i stadsdelsnämnden och sedan övervägts i delegationen till dess överenskommelse nåtts.

Av beslutssammanställningen i senaste utredningen från oktober 2003, framgår att nämnden den 22 mars 2001 fattade beslut enl. LVU 14 § andra stycket p. 1. AA överklagade beslutet till länsrätten som i dom 2001-05-29, Ö7840-01, lämnade överklagandet utan bifall. Nämndens beslut övervägdes i delegationen 2001-05-28 och 2001-07-16. Kammarrätten ändrade i sin dom 4043-01, 2001-08-31 till AA:s fördel och tillerkände honom ett umgänge med fyra timmar en gång per månad i närvaro av kontaktperson utsedd av socialtjänsten. AA samtyckte därefter till den justerade umgängesplanen i september 2001.

I maj 2003 inkom AA med ett par skrivelser där han yrkade om LVU-vårdens upphörande och att vården i familjehemmet skall fortsätta enligt socialtjänstlagen. Han riktade även kritik och krav mot hur umgänget fungerade men stod fast vid umgängesplanen. Som framgår av den under hösten 2003 företagna utredningen finner förvaltningen och stadsdelsnämnden inte skäl att bifalla AA:s begäran. Nämnden har inte heller funnit anledning att besluta om någon särskild begränsning i föräldrarnas umgänge som fungerar enligt den upprättade och av föräldrarna undertecknade umgängesplanen. I grunden för denna kvarstår därtill Kammarrättens dom 2001-08-31.

[--]

AA bereddes tillfälle att yttra sig över remissvaret.

I ett beslut den 26 november 2004 anförde *JO André* följande.

Handläggningen av begäran om att vården av BB enligt LVU skulle upphöra m.m.

En socialnämnd skall noga följa den vård som ges barn och ungdomar med stöd av LVU. När den unge har beretts vård enligt 2 § LVU skall nämnden enligt 13 § andra stycket LVU minst en gång var sjätte månad överväga om vård enligt LVU fortfarande behövs. Det ankommer därvid på den tjänsteman vid förvaltningen som handlägger ärendet att till nämnden anmäla hur vården bedrivits och hur den unges och föräldrarnas förhållanden utvecklar sig. Särskild uppmärksamhet bör ägnas frågorna om föräldrarnas inställning till fortsatt vård i familjehemmet. Avsikten är inte att handläggarens anmälan till nämnden skall leda fram till ett formellt beslut. Det är först om nämnden finner anledning att ifrågasätta behovet av fortsatt vård som en prövning i nämnden skall ske. Nämnden skall därvid ta initiativ till att en utredning görs. Finner nämnden däremot att anmälan om vården inte ger anledning till någon åtgärd av nämnden, kan anmälan läggas till handlingarna utan att nämnden fattar något beslut rörande vården.

Närmare bestämmelser om nämndens skyldighet att inleda en utredning finns i 11 kap. socialtjänstlagen (2001:453), SoL. Där stadgas bl.a. att nämnden utan dröjsmål skall inleda utredning av vad som genom ansökan eller på annat sätt har kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd av nämnden.

Av 33 § LVU följer att mål och ärenden enligt LVU skall handläggas skyndsamt.

Den 22 april 2003 övervägde nämnden BB:s vårdbehov och fann att vård enligt LVU fortfarande behövdes. I en skrivelse – daterad den 24 april 2003 men undertecknad av AA den 5 maj 2003 – begärde AA att vården enligt LVU av BB skulle upphöra och övergå till vård enligt SoL och att umgänge skulle ske utan

närvaro av kontaktperson – jag återkommer till den senare frågan nedan. Nämnden behandlade frågan om behovet av vård enligt LVU vid ett sammanträde den 24 november 2003. AA och hans mor närvarade vid sammanträdet och gavs tillfälle att yttra sig. Nämnden hade vidare tillgång till en utredning som hade slutförts den 30 oktober 2003. Enligt den utredningen hölls den 4 juni 2003 ett ”klargörande möte” mellan företrädare för socialtjänsten och AA, BB:s mor, BB:s morfar och kontaktmannen. Mötet utmynnade i att AA kom överens med företrädarna för socialtjänsten om att hans yrkande om att vården enligt LVU skulle upphöra ”kunde komma upp först efter sommaren”.

Det kan ifrågasättas om utredningen – såvitt här är i fråga – har bedrivits med erforderlig skyndsamhet. Det kan också diskuteras om det var lämpligt – mot bakgrund av att det var fråga om en tvångsåtgärds bestånd och att det finns regler för handläggningen av sådana ärenden – att ”komma överens” med AA om när hans framställan skulle prövas av nämnden. Det finns en uppenbar risk för att den enskilde i en sådan situation känner sig tvingad att gå med på att en prövning sker först i ett senare skede och att skyndsamhetskravet därmed sätts ur spel. När det gäller bedömningen av tidsutdräkten framkommer det av utredningen från den 30 oktober 2003 att behov har funnits av att klargöra särskilt AA:s inställning i flera avseenden. Vården hade dock övervägts endast kort tid innan ansökan inkom och förhållandena måste ha varit kända för nämnden. Den tid om cirka sex månader som åtgått före nämndens prövning synes därför alltför lång.

I utredningen den 30 oktober 2003 saknas uppgifter om att vården av BB har övervägts efter den 22 april 2003. Nämnden borde enligt 13 § andra stycket LVU ha övervägt vården inom sex månader, dvs. senast den 22 oktober 2003. Orsaken till att handläggarna inte anmälde saken till nämnden för ett sådant övervägande torde ha varit att det pågick en utredning om att vården fortsättningsvis skulle bedrivas på frivillig grund med stöd av bestämmelserna i socialtjänstlagen. Detta förhållande har dock inte befriat nämnden från dess skyldighet att överväga vården. Handläggarna skulle således ha rapporterat ärendet till nämnden varvid de självfallet skulle ha upplyst om att en utredning pågick.

Regleringen av BB:s umgänge med AA – närvaro av kontaktperson

Enligt 14 § LVU (i dess lydelse från och med den 1 juli 2003, den nya lydelsen innebär emellertid inte någon förändring i sakligt hänseende vad gäller vårdnadshavare) har socialnämnden ett ansvar för att den unges behov av umgänge med föräldrar och vårdnadshavare så långt möjligt tillgodoses. Om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med vården, får socialnämnden bl.a. besluta hur den unges umgänge med vårdnadshavare och med förälder som har umgängesrätt reglerad genom dom eller beslut av domstol eller genom avtal skall utövas. Socialnämnden skall minst en gång var tredje månad överväga om ett sådant beslut fortfarande behövs.

Det får ofta anses ingå som ett normalt led i vården av barnet att ge vissa föreskrifter om besök. Frågan om huruvida ett formellt beslut med stöd av 14 §

LVU skall fattas får bedömas bl.a. med hänsyn till hur långtgående inskränkningar som är aktuella.

Kammarrätten i Stockholm beslutade genom dom den 31 augusti 2001 att umgänge mellan BB och AA skulle utövas på visst sätt, bl.a. att det skulle ske tillsammans med en av Skarpnäcks stadsdelsnämnd särskilt utsedd person. Nämnden upprättade den 24 februari 2003 en umgängesplan i enlighet med kammarrättens dom. Planen undertecknades av AA tre dagar senare. AA framställde, som ovan anförts, i en skrivelse som undertecknades av honom den 5 maj 2003 bl.a. en begäran om att umgänge skulle ske utan närvaro av kontaktperson. Enligt den ovan omnämnda utredningen daterad den 30 oktober 2003, antecknades vid det så kallade ”klargörande” mötet den 4 juni 2003 att båda föräldrarna ”bekräftade” att ”[U]mgänget skall fortsätta enligt planen de undertecknat”.

Enligt remissvaret har umgänget fungerat enligt den av föräldrarna undertecknade umgängesplanen och nämnden har inte haft anledning att besluta om någon särskild begränsning av umgänget. Mot bakgrund av vad som har framkommit saknar jag skäl att vidare uppehålla mig vid denna fråga.

Övrigt

När det gäller tjänstemäns bemötande vill jag anföra följande. Det ligger i sakens natur att en tjänsteman vid en myndighet skall uppträda oklanderligt mot allmänheten. Kränkande eller diskriminerande beteende kan naturligtvis inte accepteras. Det som AA har anfört föranleder emellertid inte något ingripande från min sida. Jag förutsätter därvid att tjänstemännen vid socialtjänsten och i nämnden väl känner till hur de skall uppträda i kontakterna med de personer som berörs av ett ärende.

Vad AA i övrigt har anfört föranleder inte någon ytterligare åtgärd eller något uttalande.